

INTENDING TECHNOLOGY TEACHERS READINESS TO COMMON WITH VOCATIONAL EDUCATIONAL ESTABLISHMENTS PUPILS CAREER GUIDANCE ASSESSING

The article deals with assessing the intending technology teachers' readiness to pupils' career guidance in collaboration with vocational education establishments. Structural components of the readiness are described; evaluation criteria corresponding to structural components are characterized. The levels of readiness are defined. On the basis of the research it was revealed that the level of teachers' readiness to joint with vocational schools pupils' career guidance does not meet modern requirements.

Key words: readiness to professional activities, intending teachers, interaction, career guidance, vocational educational establishments.

УДК 378

Т. Ф. Зенченко

КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД ЯК ОСНОВА ПРОФЕСІЙНОГО СТАНОВЛЕННЯ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ-ПОЧАТКІВЦЯ

У статті розглянуто сутність комунікативного підходу до початкового курсу української мови як складника загального змісту початкової освіти, окреслено шляхи його реалізації в навчальному процесі майбутніх учителів початкових класів, з'ясовано важливість розвитку мовно-мовленневих умінь молодших школярів у процесі засвоєння мовної теорії для їх усебічного культурного розвитку і соціалізації, формування здатності успішно користуватися всіма видами мовленнєвої діяльності у процесі спілкування, пізнання, вирішення завдань.

Ключові слова: початкова мовна освіта, компетенція, компетентність, комунікативна компетентність, компетентнісний підхід, комунікативні вміння, мовленнєві вміння, прикметник.

Постановка проблеми і виклад основного матеріалу. Комунікативно-діяльнісний підхід до викладання мовно-мовленнєвого курсу стимулює розвиток питань оптимізації мовленнєвого спілкування не тільки школярів в загальноосвітній школі, зокрема в її початковій ланці, й у системі підготовки вчителів у вищому навчальному закладі; вироблення системи методичних рекомендацій для майбутніх учителів початкової школи; опрацювання педагогічних жанрів, розгляд і вивчення яких дає змогу ефективно організувати систематичну й цілеспрямовану роботу над формуванням у студентів професійно-комунікативних умінь.

З огляду на те, що одним із основних засобів педагогічного впливу, розв'язання навчальних завдань є педагогічне спілкування, його зміст розуміють як спілкування викладача у процесі навчання й виховання, спрямоване на оптимізацію комунікативно-психологічного клімату процесу навчальної діяльності та взаємин між педагогом та учнями. Саме такий зміст спричиняє підвищення вимог як до вчителя-початківця і його

вмінь (насамперед комунікативних), так і до системи їхньої фахової підготовки у вищих навчальних закладах.

Отже, проблема формування комунікативних умінь, пов'язана з одночасним дослідженням спілкування учнів, зумовлює глибоке вивчення й аналіз мовленнєвої діяльності не тільки учнів, а й майбутніх педагогів.

Мета статті – з'ясувати сутність компетентнісного підходу до навчання рідної мови в початковій ланці загальноосвітньої школи, визначити особливості підготовки майбутніх учителів до формування комунікативної компетентності молодшого школяра, зокрема, під час опрацювання прикметників.

Аналіз досліджень і публікацій. Фердінан де Соссюр виокремив у складі "загального явища – мовної діяльності – ...передусім два складники: мову і мовлення", що спричинило ситуацію в лінгвістиці 20 ст., коли, поряд із вивченням мови як знакової системи відбулося значне зростання інтересу вчених до мовленнєвої діяльності [8, с.101], дослідження закономірностей, складників, поворот методики до розроблення моделей мовленнєвої поведінки з утвердженням комунікативно-діяльнісного підходу до навчання мови. Саме цей підхід до вивчення мови як об'єкта пізнання й засобу спілкування передбачає зорієнтованість курсу початкової мовної освіти на забезпечення всіх її основних функцій: пізнання, комунікації, вираження почуттів, емоцій.

Д. Дідро наголошував, що у звичайному мовленні ми не прагнемо запам'ятати всю послідовну низку ідей і образів, що є основою сприйнятого мовлення, а керуємося лише знаком (звуком) і почуттям: тотожність слів змінюється розмаїтістю "мови відтінків", нескінченне розмаїття відтінків заповнює убогість наших слів, сприяє забезпеченню індивідуалізації висловлених думок.

Аналіз психолого-педагогічної літератури засвідчив, що проблема розвитку мовлення молодших школярів, упровадження компетентнісного підходу до навчання є однією з провідних у працях українських і російських психологів (Г. О. Балл, Л. С. Виготський, П. Я. Гальперін, Д. Б. Ельконін, М. І. Жинкін, Г. С. Костюк, О. М. Леонт'єв, О. О. Леонт'єв та ін.), вчених-дослідників мовлення дітей молодшого шкільного віку (М. С. Вашуленко, В. І. Бадер, Л. О. Варзацька, І. П. Гудзик, Т. О. Ладиженська, М. Р. Львов, Н. Ф. Скрипченко, В. О. Собко, М. Г. Стельмахович, О. Н. Хорошковська та ін.); проблема вивчення прикметника знаходиться в полі уваги лінгвістів і методистів (А. П. Грищенко, М. А. Жовтобрюх, М. Я. Плющ, В. В. Виноградов, Г. А. Чуйко, В. Я. Мельничайко, Н. І. Лазаренко та інших).

Поняття "комунікація", "комунікативна ситуація", "комунікативна компетентність" досить широко використовують у педагогічній і методичній науці, особливо коли йдеться про розвиток професійних якостей вчителя-словесника.

Комунікативно-діяльнісний підхід означає вивчення української мови як засобу спілкування і пізнання й передбачає цілеспрямоване вдосконалення комунікативних умінь у студентів, забезпечення ефективного розвитку і формування в учнів комунікативних умінь, зокрема під час вивчення частин мови, з-поміж яких прикметник характеризується

найширшими можливостями щодо наповнення мовлення різними відтінками, оскільки у цьому відношенні його функціональні особливості найбільш виражені.

Випускник вищого навчального закладу, який закінчив факультет підготовки вчителів початкових класів, повинен вільно володіти не тільки усним мовленням і писемною комунікацією, створювати актуальні жанри різних стилів, а й бути підготовленим до формування в учнів умінь і навичок користуватися мовними засобами в процесі сприймання, розуміння і продукування текстів усної і писемної форм, передбачених програмою з української мови для загальноосвітніх навчальних закладів (1-4 класи) [4, с. 49]. Варто зазначити, що такий підхід дає можливість віднайти у структурі професіограми той головний компонент, який є підґрунтям для результативного засвоєння змісту навчання з урахуванням професійно-ціннісних і пізнавально-освітніх орієнтацій. А оскільки професійна робота вчителя-початківця пов'язана передусім із мовленням на основі мовних знань, тому таким стрижнем, на наш погляд, має стати комунікативна компетентність.

Початкова ланка освіти є першим рівнем освоєння учнями ключових компетенцій, закладених у програмних документах. Але що ж ми формуємо у молодших школярів – компетенцію чи компетентність? Зазначимо, що компетенція – це загальні вимоги, що характеризують підготовленість фахівця до успішної професійно-практичної діяльності, яка ґрунтується на знаннях і вміннях, здобутих у процесі навчання.

У зміст поняття "компетентність" укладаємо "набуті у процесі навчання інтегровані" якості особистості й реалізацію нею тих професійних вимог, які проявляються у своєчасно та якісно виконаній роботі і складаються "із знань, досвіду, цінностей і ставлення" [5, с. 7]. Відтак, в педагогічному сенсі варто користуватися саме терміном "компетентність".

Комунікативна компетентність, за визначенням, поданим у Державному стандарті початкової загальної освіти, – це здатність особистості застосувати у конкретному спілкуванні мовні знання, способи взаємодії з навколишніми і віддаленими людьми та подіями, навички роботи в групі, володіння різними соціальними ролями, що вимагає формування і розвитку комунікативних умінь як у студентів у процесі навчання, так і в їхній подальшій професійній діяльності як учителів-початківців [5, с. 2]. Це пов'язано із загальною тенденцією мовної освіти в Україні, орієнтованою на комунікативний підхід до вивчення мови, опанування важливим у навчанні й суспільному житті усним і писемним мовленням, умінням вільно спілкуватися між собою і дорослими з метою обміну думками, вираження почуттів, емоцій тощо.

Школярі нерідко зазнають труднощів в усному і писемному викладі своїх думок, без відповідного усвідомлення сприймають і застосовують художні засоби текстів, з небажанням виконують творчі роботи. Отже, виникає потреба у пошуках подолання виявлених недоліків, у визначенні оптимальних методик піднесення мовленнєвої спрямованості уроків української мови та уроків розвитку зв'язного мовлення, у побудові цілеспрямованої системи роботи з розвитку образного мовлення молодших школярів, що становить позитивний показник його якості.

З огляду на вимоги освітньо-професійної характеристики напряму (спеціальності) "Початкова освіта" до підготовки компетентного вчителя, зазначаємо необхідність

формування, насамперед, комунікативної компетентності у вигляді певних знань і вмінь з метою подальшого застосування в професійній діяльності педагога: видів, особливостей і функцій спілкування й комунікативного процесу, засобів спілкування, специфіки взаємодії з різними комунікативними типами учасників процесу спілкування, форм і методів ділової взаємодії з учнями, зокрема успішного оперування ними мовними одиницями у процесі побудови усних і письмових висловлювань тощо.

Саме формування в молодших школярів умінь і навичок користуватися мовними засобами у процесі сприймання, розуміння і продукування текстів вважаємо основною метою початкового мовного курсу. Основою методики формування у молодших школярів лексичних умінь є лінгвістичне положення про єдність мови і мовлення, тому варто добирати такий мовний матеріал, який надасть змогу учням збагатити активний словниковий запас і вдосконалити власне мовлення. Як свідчить практика, необхідно навчити майбутніх спеціалістів початкової ланки освіти у процесі роботи над різними розділами методики викладання української мови добирати завдання, які забезпечуватимуть тісний взаємозв'язок лексико-граматичних знань із розвитком мовленнєвих умінь і навичок учнів.

Формування комунікативних умінь і навичок буде ефективнішим, якщо в організації навчально-виховного процесу забезпечувати реалізацію таких лінгводидактичних умов:

- комунікативно-мовленнєву спрямованість навчання;
- систематизацію завдань мовного і мовленнєвого характеру;
- використання здобутих мовних знань у різних видах мовленнєвої діяльності – навчально-пізнавальній, навчально-мовленнєвій, побутовому спілкуванні;
- систематичну і послідовну роботу з прикметниками як виразниками образності мовлення;
- розвиток комунікативно-стилістичних умінь з принагідним застосуванням текстів художнього стилю;
- інтеграцію видів мовленнєвої діяльності;
- емоційне насичення уроків, добір відповідних методик роботи (використання елементів діалогу, монологу, усний опис картин, інсценування художніх творів, проведення нестандартних уроків, круглих столів, дискусій, створення письмових творів (описів, ділового та особистого листування), здійснення перекладів, ускладнення та зміна текстів за допомогою означень-прикметників).

Головним актом комунікації з огляду функціонально-комунікативного підходу до вивчення мови виступає текст, який дає можливість учителеві організувати роботу над ним з використанням усіх видів мовленнєвої діяльності: аудіювання, усвідомлення змісту в ході бесіди, відтворення його вголос, порівняння власної інтерпретації з авторським варіантом, уточнення, самоконтроль і взаємооцінювання. Після цього доцільно запропонувати учням комплекс завдань з метою спостереження за певною мовною одиницею, її роллю в тексті.

З-поміж умінь, передбачених програмою в розділі "Текст", найважче опановуються вміння добирати матеріал для продукування елементів описового характеру, вміння використовувати мовні засоби відповідно до літературних норм і мети висловлювання.

Художній текст, як і будь-який інший, виконує комунікативну функцію, це своєрідний образний засіб комунікації, мета якої – зображувально-виразне розкриття теми [6, с. 15].

Мовознавці і лінгводидакти вважають, що образність мови в художньому тексті створюється завдяки широкому вживанню зображувально-виражальних засобів, найпоширенішим з яких є епітет. Епітет (гр. *epitheton*-додаток) – художнє означення, слово, що образно означає предмет або дію, підкреслює характерну властивість певного явища чи поняття. Стилiстична функція епітетів полягає в тому, що вони дають змогу показати предмет зображення з несподіваного боку, індивідуалізують будь-яку ознаку, викликають певне ставлення до зображуваного [7, с. 43]. Найчастіше епітетами виступають прикметники, які підсилюють, увиразнюють словесні образи додатковими ознаками та емоційно-експресивними відтінками. Робота над вивченням прикметника, безумовно, містить великі можливості для збагачення лексичного запасу молодших школярів, формування вмінь визначати функцію прикметників у мовленні, замінювати їх синонімами, використовувати цю частину мови під час побудови висловлювань.

Джерело виникнення образу може бути одним, наприклад, читання заданого художнього тексту, прослуховування музики, сприйняття картини, але у створенні учнями образу на сприйнятій основі завжди присутні індивідуальні ознаки різної міри сприйняття цієї основи, пов'язані з особистим досвідом або психологічним станом (яскрава синява неба – похмуре захмарене небо; ласкавий шепіт моря – бурхливе штормове море; розжарений подих літньої спеки – свіжий прохолодний вітерець й т.ін.). Чим багатша й різноманітніша палітра цих почуттєвих ознак - зорових, слухових, нюхових, тактильних, температурних – тим яскравіший, барвистіший образ, що виникає і несе в собі особливе характерне відбиття фізичних якостей описуваного об'єкта (явища дійсності).

Епітети можуть бути не лише художніми, а й логічними (граматичними) означеннями, які мають розділове значення, вказують не на оригінальні, а на загальні властивості предметів (кам'яна будівля, біле молоко, солодкий апельсин). Але в контексті твору і логічні означення часто набувають зображувального значення, тому епітети й логічні означення не завжди чітко розмежовуються. Порівняльні характеристики саме таких означень, коли точну характеристику предмета (явища) протиставлено його художньому описові з використанням яскравих епітетів, порівнянь або протиставлень за допомогою прикметників у переносному значенні, антонімів, синонімів формують в учнів також уміння створювати тексти різних типів і стилів.

Висновки. Оскільки комунікативний підхід до навчання української мови в початкових класах передусім передбачає засвоєння її через спілкування, то і основна увага вчителя має зосереджуватися на мовленнєвій діяльності учнів на уроці. Отже, формування професійно-комунікативних умінь у студентів, які навчаються за спеціальністю "Початкова освіта", зумовлено педагогічною спрямованістю їхньої особистості й особливостями професійної діяльності вчителя-початківця, головним завданням якого є організація навчально-виховного процесу в руслі комунікативного, лінгвістичного, культурологічного і діяльнісного аспектів з метою становлення школярів як комунікативно-компетентнісних особистостей, підготовлених до будь-яких форм соціальної комунікативної взаємодії.

Література

1. Безпояско О.К. Граматика української мови. Морфологія : Підручник / О.К. Безпояско, К.Г. Городенська, В.М. Русанівський. – К. : Либідь, 1993. – 336 с.
2. Державний стандарт початкової загальної освіти // Початкова школа. – 2011. – № 7. – С. 1–9.
3. Компетентнісний підхід у сучасній освіті : світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики / Під заг. ред. О.В.Овчарук. – К. : "К.І.С.", 2004. –112 с.
4. Навчальні програми для загальноосвітніх навч. закл. із навчанням українською мовою. 1 – 4 класи. Українська мова. (авт. М. С. Вашуленко, К. І. Пономарьова, О. Ю. Прищепа, В. О. Мартиненко, С. О. Караман, Н. І. Лунько). – К. : Видавничий дім "Освіта", 2013. – 392 с.
5. Методика навчання української мови в початковій школі : навчально-методичний посібник для студентів вищих навчальних закладів / За наук. ред. М. С. Вашуленка. – К. : Літера ЛТД, 2011. – 364 с.
6. Мельничайко В.Я. Елементи лінгвістичного аналізу художнього тексту на уроках мови / В.Я. Мельничайко // Дивослово. – 1998. – № 2. – С. 15-18.
7. Пономарів О.Д. Стилїстика сучасної української мови : підручник / О.Д. Пономарів. – К. : Либідь, 1993.– 248 с.
8. Фердінан де Сосюр. Курс загальної лінгвістики [Текст] : курс лекцій / Фердінан де Сосюр; пер. з фр. А. Корнійчук, К. Тищенко. - К. : Основи, 1998. – Ч. I, р. I – С.86-124.

Татьяна Зенченко

КОМПЕТЕНТНОСТНЫЙ ПОДХОД КАК ОСНОВА ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО СТАНОВЛЕНИЯ БУДУЩЕГО УЧИТЕЛЯ НАЧАЛЬНЫХ КЛАССОВ

В статье рассмотрена сущность коммуникативного подхода к начальному курсу украинского языка как составляющей части общего содержания начального образования, очерчены пути его реализации в процессе обучения будущих учителей начальных классов, определена важность развития языково-речевых умений младших школьников в процессе усвоения языковой теории для их всестороннего культурного развития и социализации, формирования способности успешно пользоваться всеми видами речевой деятельности в процессе общения, познания, решения заданий.

Ключевые слова: начальное языковое образование, компетенция, компетентность, коммуникативная компетентность, компетентностный подход, коммуникативные умения, речевые умения, имя прилагательное.

Tetyana Zenchenko

COMPETENCE APPROACH AS THE BASIS OF THE INTENDING PRIMARY SCHOOL TEACHER PROFESSIONAL DEVELOPMENT

The article reveals the essence of competency approach to the course of Ukrainian language as a component of general elementary education content. The ways of his realization are outlined in educational process of the future primary school teachers, importance of development linguistic and speech pupil's skills is found out during their training linguistic theory for all-round cultural development and socialization; forming pupil's ability to use all kinds of speech activity successfully in the process of communication, cognitive activity, tasks solving

Key words: primary language education, competency, competence, communicative competence, competence approach, communicative abilities, speech abilities, adjective.

УДК 378.07-057.875

М. Б. Петренко

МЕТОДИКА ФОРМУВАННЯ КОНЦЕРТМЕЙСТЕРСЬКИХ ІНТЕРПРЕТАЦІЙНИХ УМІНЬ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

У статті викладено основний зміст методики формування концертмейстерських інтерпретаційних умінь майбутніх учителів музичного мистецтва. Практична реалізація процесу формування досліджуваних умінь ґрунтується на загально-педагогічних та загальних принципах мистецької освіти, на використанні педагогічних умов; забезпечується комплексним застосуванням загально-дидактичних і мистецьких методів та засобів навчання (дидактичні матеріали, музичний репертуар, наочні засоби; технічні засоби) та вибором форм організації навчання (індивідуальні заняття, практичні заняття, лекції, семінари, педагогічна практика, самостійна робота).

Ключові слова: концертмейстерські інтерпретаційні уміння, методика, етапи, принципи навчання, педагогічні умови, методи, засоби та форми навчання, майбутні вчителі музичного мистецтва.

Постановка проблеми. Необхідність глибоких змін у сучасній педагогічній освіті спонукає до розв'язання проблем, пов'язаних з формуванням концертмейстерських інтерпретаційних умінь студентів, які ми розглядаємо як здатність до творчого виконання розумових (осмислення й освоєння вокально-інструментального твору для дітей), психомоторних (матеріально-звукове втілення власної виконавської концепції) та узгоджувальних дій (вербальне повідомлення, музично-виконавський показ), що забезпечуватиме досягнення поставленої мети інтерпретаційної концертмейстерської діяльності (ІКД) учителя музичного мистецтва в умовах, які змінюються. До цих проблем, насамперед, відносяться: проблема подолання протиріч, що склалися між традиційною системою концертмейстерської підготовки студентів і практичними потребами музичного навчання й виховання школярів; проблема розвитку концертмейстерських умінь, що мають здебільше "технологічну", а не "художньо-змістовну спрямованість"; проблема хибних уявлень про педагогічну роль виконавської інтерпретації вчителя на уроках музичного мистецтва. Виявлена актуальність питання зумовлює необхідність педагогічного керування процесом формування концертмейстерських інтерпретаційних умінь студентів.

Аналіз актуальних досліджень. Зазначимо, що окреслена проблема досліджена зовсім мало, здебільшого опосередковано (Л. Арчажникова, Г. Бошук, Л. Годик, А. Григор'єв, Е. Економова, Т. Захарченко, Т. Карпенко, І. Крюкова, О. Кубанцева, Л. Куненко, О. Лобова, Л. Масол, Ю. Мірлас, Л. Михайлова, М. Моїсєєва, Д. Науказ, І. Одинокіна, Г. Падалка, В. Пустовіт, О. Ростовський, М. Савельєва, Г. Сибірякова та інші). Тому все ще відсутнє теоретико-методологічне обґрунтування змісту означених